

1.01
Prejeto 27. 11. 2005

UDK 329.11(497.1)SLS"1927"

Mateja Ratej*

Politika Slovenske ljudske stranke pred sklenitvijo blejskega sporazuma leta 1927

IZVLEČEK

Avtorica obravnava politiko Slovenske ljudske stranke pred sporazumom, sklenjenim na Bledu 11. julija 1927, ki je pomenil višek strankinega taktičnega približevanja Narodni radikalni stranki oziroma političnim usmeritvam vlade. Podrobneje se ukvarja s pomenom potovanja načelnika Slovenske ljudske stranke Antona Korošca v Bolgarijo (Sofija) dan po razpisu volitev v Narodno skupščino 16. junija 1927.

Ključne besede: Kraljevina SHS, zunanja politika, Slovenska ljudska stranka, Blejski sporazum, Anton Korošec, volitve, 1927

SUMMARY

THE POLICY OF THE SLOVENE PEOPLE'S PARTY PRIOR TO THE BLED AGREEMENT IN 1927

The author deals with the policy of the Slovene People's Party prior to the agreement concluded at Bled on 11 July 1927, which represented a climax in the Party's tactical rapprochement with the National Radical Party and government policies. She deals in greater detail with the significance of the visit by Anton Korošec, leader of the Slovene People's Party, to Bulgaria (Sofia), on 16 June 1927, one day after the call for the election to the National Assembly.

Key words: Kingdom of the SCS, foreign politics, Slovene People's Party, Bled Agreement, Anton Korošec, election, 1927

* Dr., asistentka z doktoratom, ZRC SAZU, Filozofski inštitut, SI-1000 Ljubljana, Novi trg 2;
e-mail: mratej@zrc-sazu.si

"*Za spretnega političnega taktika dr. Korošca nikoli ni bilo mrtvih situacij. Njegovi politični nasprotniki so njegove taktične poteze večkrat razglašali za nedoslednost. V resnici pa se je za temi spremembami skrila železna doslednost: zagotoviti življenjske interese Slovenije v skupnosti s Hrvati in Srbi.*"¹ Tako je ob smrti načelnika Slovenske ljudske stranke Antona Korošca leta 1940 razmišljal hrvaški publicist in zgodovinar Josip Horvat; politika Slovenske ljudske stranke se je v duhu njegovih besed razvijala tudi spomladi in poleti 1927, torej pred sklenitvijo Blejskega sporazuma, ki je bil sklenjen 11. julija 1927 med Velimirjem Vukičevićem (Narodna radikalna stranka) in Antonom Koroščem ter je pomenil višek taktičnega približevanja Slovenske ljudske stranke Narodni radikalni stranki oziroma vladi.

Anton Korošec se je 5. maja 1927 po daljši odsotnosti vrnil v Beograd - središče političnega dogajanja v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev (dalje: Kraljevina SHS). Težave s srcem in sladkorna bolezen so ga izdajale že med pogajanjimi s predstavniki vlade jeseni 1926, po odstopu zadnje vlade Nikole Uzunovića (Narodna radikalna stranka) in nastopu prve vlade Velimirja Vukičevića 17. aprila 1927 pa se je njegovo zdravstveno stanje ponovno poslabšalo.² Načelnik Slovenske ljudske stranke je bil po skupščinskih volitvah leta 1923 v stalnih stikih s predstavniki Narodne radikalne stranke, ki so se po smrti političnega zaveznika Stojana Protića združevali okrog predsednika Narodne skupščine Ljubomirja Jovanovića. Mednje je spadal tudi Velimir Vukičević.³ Vidnejši začetki njegovega političnega sodelovanja z Antonom Koroščem so segali v čas po sklenitvi sporazuma Pašić - Radić⁴ julija 1925, ko sta poskušala Korošec in Vukičević izriniti iz vlade Hrvatsko seljačko stranko.⁵ Intenzivno sta se sestajala pred oblikovanjem zadnje vlade Nikole Uzunovića, ko sta med reševanjem vladne krize decembra 1926 kralju ponudila skorajda enake predloge za njeno reševanje.⁶ Velimir Vukičević je bil v zadnji

¹ Janko Prunk: Politični profil in delo dr. Antona Korošca v prvi Jugoslaviji. V: Prispevki za novejšo zgodovino, 1991, št. 1, str. 53.

² Slovenec, 28. 10. 1926, str. 1, Dr. Korošec obolel; Jutro, 28. 10. 1926, str. 1, Politična bolezen dr. Korošca?; Jutro, 29. 10. 1926, str. 1, Dr. Korošec resno obolel; Slovenec, 6. 5. 1927, str. 1, Kombinacije o bivanju dr. Korošca v Belgradu.

³ O tem glej v: Mateja Ratej: Slovenski politični katolicizem s posebnim poudarkom na razvoju dogodkov na Štajerskem med leti 1923 in 1929. Doktorska disertacija, Univerza v Mariboru, 2004 (dalje Ratej, Politični katolicizem).

⁴ Prvaka največje srbske in največje hrvaške politične stranke Nikola Pašić (Narodna radikalna stranka) in Stjepan Radić (Hrvatska /republikanska/ seljačka stranka) sta poleti 1925 sklenila sporazum, ki je v temeljih spremenil politična razmerja med parlamentarnimi strankami v Kraljevini SHS. Radić je dotle republikansko stranko preimenoval v Hrvatsko seljačko stranko in priznal legitimnost vidovdanski ustavi ter dinastiji Karadorđević. Anton Korošec je kot edini izmed voditeljev opozicijskega Bloka narodnega sporazuma in kmečke demokracije, ki je do podpisa omenjenega sporazuma vključeval tudi Hrvatsko republikansko seljačko stranko, zavrnil Pašić-Radićevo politiko kot neiskreno in dvoilično. Slovenec, 29. 3. 1925, str. 1, Izjava dr. Korošca o položaju; Ferdo Čulinović: Jugoslavija između dva rata, I. knjiga. Zagreb 1961, (dalje Čulinović I), str. 470-474, 476; Branislav Gligoričević: Parlament i političke stranke u Jugoslaviji (1919-1929), Beograd 1979, (dalje Gligoričević, Parlament i političke stranke) str. 200-201 in 203.

⁵ Nadškofijski arhiv Ljubljana, Anton Bonaventura Jeglič, Dnevnik, (19. 7. 1925).

⁶ Slovenec, 15. 12. 1926, str. 1, Mandat za sestavo nove vlade dobil Uzunović; Jutro, 15. 12. 1926, str. 2, Kaj so voditelji strank nasvetovali kroni; Slovenec, 30. 1. 1927, str. 1, Uzunović dobil mandat za sestavo vlade; Slovenec, 1. 2. 1927, str. 1, Pred novo vlado; Slovenec, 29. 4. 1927, str. 2, Lepa navodila gospoda Vukičevića; Slovenec, 31. 5. 1927, str. 2, Dr. Korošec pri kralju; Jutro, 31. 5. 1927, str. 1, Dr. Koroščeva pot v Vrnjačko banjo; Slovenec, 3. 6. 1927, str. 1, Plenarna seja Jugoslovskega kluba v Mariboru; Kmeti list, 8. 6. 1927, str. 1, Nova politika Slovenske ljudske stranke; Slovenec, 12. 6. 1927, str. 1, Sušnik na dvoru; Konferenca dr. A. Korošca; Slovenec, 14. 6. 1927, str. 1, Razgovori med dr. Koroščem in Vukičevićem; Dr. Korošec pri Marinkoviću; Slovenec, 18. 6. 1927, str. 1, Sestava volivne vlade; Jutro, 2. 8. 1927, str. 2, Tudi Nikola Uzunović napada vlado.

Uzunovičevi vladi minister za vere; kot vodja Jovanovičeve frakcije v Narodni radikalni stranki se je januarja 1927 ponovno priključil matičnemu poslanskemu klubu, v aprila 1927 oblikovani vladi pa je prevzel tudi resor za notranje zadeve.⁷ Njegovo politično zavezištvost z načelnikom Slovenske ljudske stranke se je s tem začelo polno udejanjati.

Anton Korošec je po zmagi Slovenske ljudske stranke na volitvah v oblastne skupščine⁸ 23. januarja 1927 na podlagi sklepa o razširitvi pristojnosti oblastnih samouprav kot izhodišču za uveljavitev zakonodajne avtonomije v Sloveniji sklenil koalicijsko pogodbo z Nikolo Uzunovičem. Koroščevi argumenti o nujnosti sodelovanja slovenskega naroda pri državnem odločanju in pobude slovenskim političnim strankam k sklenitvi političnega soglasja za vzpostavitev gospodarsko močne Slovenije (branika na severozahodu države) so temeljili na zaostrovanju odnosov med Kraljevino SHS in Kraljevino Italijo, ki je novembra 1926 sklenila Tiranski pakt z Albanijo.⁹ V Slovenski ljudski stranki so po Uzunovičevem odstopu aprila 1927 formalno obsodili neparlamentarno¹⁰ rešitev krize vlade, vendar je bila odstranitev Pašičevega naslednika skladna s političnimi interesi strankinega vodstva.¹¹ Največja slovenska politična stranka je bila po oblikovanju vlade Velimirja Vukičevića v najugodnejšem položaju med opozicijskimi strankami. Ob ustanovitvi državnega odbora, mešanega posvetovalnega telesa v okviru finančnega odbora v Narodni skupščini, ki ga je Finančni zakon za leto 1927/1928 predvidel za izvajanje nadzora nad porabo javnih financ v državni upravi,¹² je bil, denimo, kot edini

⁷ Jutro, 30. 1. 1927, str. 1, Važni dogodki pri radikalih; Jutro, 16. 2. 1927, str. 1, Radikali so se pobotali z jovanovičevci.

⁸ Vidovdanska ustava (1921) je določala izvrševanje državne uprave po oblasteh, okrožjih, srezih (= okrajih) in občinah, za katere je bila predvidena oblastna, sreska in občinska samouprava. Posamezna oblast je lahko imela največ 800.000 prebivalcev, posle državne uprave v vsaki od njih pa je opravljal od kralja imenovani veliki župan kot vrhovni predstojnik državne administracije v oblasti. Temeljna organa oblastne samouprave pod nadzorstvom velikega župana sta bila oblastna skupščina kot najvišje predstavniško telo in oblastni odbor kot izvršilni organ oblastne samouprave. Slovenija je bila upravno razdeljena na mariborsko in ljubljansko oblast. Ustava Kraljevine SHS, Ljubljana 1925, členi 95-103, str. 36-42; Jurij Perovšek: Unitaristični in centralistični značaj vidovdanske ustave. V: Prispevki za novejšo zgodovino, 1993, št. 1-2, str. 19-21; Miroslav Stiplovšek: Slovenski parlamentarizem 1927-1929: avtonomistična prizadevanja skupščin ljubljanske in mariborske oblasti za ekonomsko-socialni in prosvetno-kulturni razvoj Slovenije ter za udejanjenje parlamentarizma (dalje Stiplovšek, Slovensk parlamentarizem). Ljubljana 2000, str. 41, 48, 53-54, 134, 241.

⁹ Ratej, Politični katolicizem, str. 158-164.

¹⁰ Prva vlada Velimirja Vukičevića je bila sestavljena iz dveh frakcij v Narodni radikalni in Demokratski stranki, ki nista imeli širše podpore v svojih strankah, zaradi česar so opozicijski poslanci vlado imenovali zunajparlamentarna, takšno pa je bilo tudi stališče poslanskih klubov in glavnih odborov Narodne radikalne in Demokratske stranke. Nova vlada v Narodni skupščini ni imela večine, zato je njen predsednik Marko Trifković 19. aprila 1927 prekinil zasedanja do 1. avgusta 1927. Čulinovič I, str. 496; Gligorijević, Parlament i političke stranke, str. 224 in 230.

¹¹ Slovenec, 18. 4. 1927, str. 1, Vlada brez Slovencev in Hrvatov; Jutro, 19. 4. 1927, str. 2, Volitve se bodo vršile v novembru?; Slovenec, 20. 4. 1927, str. 1, Komunike Jugoslovanskega kluba; Vlada je volivna?; Slovenski gospodar, 21. 4. 1927, str. 4, Franjo Žebot, Zakaj je naša vlada morala odstopiti?; Slovenski gospodar, 28. 4. 1927, str. 1, Nova vlada in parlament; Slovenec, 26. 4. 1927, str. 3, Veliki shodi SLS; Franc Gabrovšek, Dva meseca v vladi. V: Socialna misel, 1927, str. 97-99.

¹² Nadzorna vloga Državnega odbora se do srede avgusta 1928, ko je protestno odstopil njegov podpredsednik, ni pričela uresničevati. Zaradi omejenih pristojnosti odbora so tudi v Slovenski ljudski stranki njegovo oblikovanje sprejeli zadržano. Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, št. 45/26. 4. 1927, str. 277, Finančni zakon za leto 1927/1928; št. 56/21. 5. 1927, str. 345-346, Uredba o načinu poslovanja, pravicah in dolžnostih državnega odbora in o načinu, uporabljanju in izvrševanju ukrepov, predlaganih za izvajanje varčevanja v državni upravi; Jutro, 12. 8. 1928, str. 2, Podpredsednik finančnega odbora dr. Šečerov je podal demisijo; Slovenec, 5. 7. 1927, str. 1-2, Zbor zaupnikov SLS v Ljubljani - programatični volivni govor dr. Korošca.

predstavnik opozicijskih strank 20. maja 1927 vanj izvoljen poslanec Jugoslovanskega kluba¹³ Franc Smodej.¹⁴ Ker so imele večino glasov v finančnem odboru opozicijske stranke, je izvolitev Franca Smodeja v državni odbor v začetku maja 1927 opredelila odnos vodstva Slovenske ljudske stranke do vlade in položaj Jugoslovanskega kluba v Narodni skupščini.¹⁵

Visoka stopnja zaupanja med Slovensko ljudsko in Narodno radikalno stranko pred podpisom Blejskega sporazuma je bila razvidna tudi iz potovanja Antona Korošca v Bolgarijo 16. junija 1927. V Sofiji se je srečal z najvišjimi predstavniki oblasti v državi: s kraljem Borisom, predsednikom vlade Andrejem Ljapčevom, z ministrom za zunanje zadeve in najvišjimi cerkvenimi dostojanstveniki.¹⁶ Bolgarija je igrala pomembno vlogo v jugoslovanski viziji razvoja mednarodnih odnosov v jugovzhodni Evropi.¹⁷ Odnosi med državama so bili zaradi bolgarskih zahtev po reviziji mirovnih pogodb, vojaških vpadov nacionalistov v Makedonijo in beguncev, ki so po državnem udaru Aleksandra Cankova dobili politično zatočišče v Kraljevini SHS, v letih 1925-1926 na robu oboroženega spopada. Bolgarija je pri tem uživala polno podporo Kraljevine Italije.¹⁸ S sklenitvijo Tiranskega pakta novembra 1926 so postali ponovno aktualni načrti jugoslovanskega državnega vrha o oblikovanju balkanskega pakta, obrambne zveze proti širitvenim interesom Kraljevine Italije na Balkan.¹⁹ O tovrstnih strategijah jugoslovanske zunanje politike je govoril tudi Anton Korošec, ki je Tiranskemu paktu pripisoval velik pomen.²⁰ Rezultati parlamentarnih volitev v Bolgariji spomladi 1927 so napovedovali konsolidacijo notranjepolitičnih razmer in s tem ustrezen čas za začetek pogovorov za rešitev ozemelskih vprašanj s Kraljevino SHS;²¹ slednje je potrjevalo tudi srečanje bolgarskega kralja Borisa in jugoslovanskega kralja Aleksandra v Münchnu avgusta 1927.²²

¹³ *Jugoslovanski klub* je bil leta 1919 oblikovan parlamentarni poslanski klub Slovenske ljudske, Bunjevsko-šokačke in Hrvatske pučke stranke. Glej Politični katekizem ali kaj mora vsak državljani vedeti o politiki? Ljubljana 1920, str. 40; Neda Engelsfeld: Prvi parlament Kraljestva Srba, Hrvata i Slovenaca - Privremeno narodno predstavništvo. Zagreb 1989, str. 112.

¹⁴ Slovenec, 21. 5. 1927, str. 1, Državni odbor izvoljen; Jutro, 21. 5. 1927, str. 1, Eksodus celotne opozicije iz finančnega odbora.

¹⁵ Slovenec, 23. 8. 1927, str. 1, Važen programatičen govor dr. Korošca v Ptujju; Jutro, 23. 8. 1927, str. 2, Pripovedke g. Korošca v Ptujju.

¹⁶ Slovenec, 19. 6. 1927, str. 1, Dr. Korošec odpotoval v Sofijo; Dr. Korošec pri bolgarskem kralju Borisu; Slovenec, 23. 6. 1927, str. 1, Velik pomen bivanja dr. Korošca v Sofiji; Slovenec, 25. 6. 1927, str. 2, Dr. Korošec v Sofiji; Slovenec, 2. 7. 1927, str. 1, Misija dr. Korošca v Sofiji.

¹⁷ Slovenec, 3. 1. 1928, str. 1, Naša politika je vseskozi miroljubna; Jutro, 3. 1. 1928, str. 1, Zunanjepolitična debata v finančnem odboru.

¹⁸ Arhiv Srbije i Crne Gore (dalje ASCG), fond št. 74, (Kraljev dvor), fasc. 11/12, Prošnja bolgarskih beguncev kralju Aleksandru za politično zatočišče, Praga 12. 8. 1924; Zapisnik in resolucija Glavnog upravnog tela Zemljoradničke emigracije u Kraljevini SHS i inostranstvu, fasc. 50/68, Beograd 9. 5. 1925; Milan Skakun: Jugoslovensko-bugarški odnosi. Beograd 1979, str. 36-37.

¹⁹ Anton Korošec: Nekaj evropske politike. V: Socialna misel, 1926, št. 3, str. 51; Glej tudi: Slovenec, 1. 1. 1927, str. 1 Anton Korošec, Ob novem letu; Anton Korošec: Balkanska politika. V: Socialna misel, 1926, št. 7-8, str. 146; Živko Avramovski: Balkanska antanta. Beograd 1986, str. 25-30.

²⁰ Naša Straža, 21. 9. 1925, str. 1, Zbor delegatov SLS iz mariborskega volilnega okrožja - govor Antona Korošca; Anton Korošec: Nekaj evropske politike. V: Socialna misel, 1926, str. 51.

²¹ Jutro, 31. 5. 1927, str. 1, Zmaga Demokratičeskoga zgovora v Bolgariji; Jutro, 4. 6. 1927, str. 1, Konsolidacija bolgarske politike; Jutro, 26. 6. 1927, str. 1, Kralj Boris potuje v Evropo; Slovenec, 1. 1. 1928, str. 1, Anton Korošec, Izgledi v leto 1928; Jutro, 7. 11. 1928, str. 2, Stabilizacija bolgarske valute.

²² Slovenec, 13. 8. 1927, str. 1, Sestanek med kraljem Aleksandrom in kraljem Borisom.

Na državniški pomen Koroščevega obiska v Bolgariji junija 1927 poleg opisanih okoliščin kažejo srečanja z ministrom za zunanje zadeve Vojislavom Marinkovićem in bivšim ministrom za notranje zadeve Božidarjem Maksimovićem od začetka maja 1927.²³ Arhiv jugoslovanskega poslaništva v Sofiji ni ohranjen, zato potovanja načelnika Slovenske ljudske stranke poleti 1927 ni mogoče opredeliti niti na podlagi fragmentarno ohranjenih arhivskih dokumentov Ministrstva za zunanje zadeve, ki se nanašajo na odnose Kraljevine SHS z Bolgarijo.²⁴ Zaradi volilne kampanje za skupščinske volitve so potovanju Antona Korošča pripisovali velik pomen predvsem v uradnem glasilu Slovenske ljudske stranke *Slovenec*,²⁵ medtem ko v liberalnem *Jutru* o njem iz istega razloga niso pisali.²⁶

Drugače je bilo v Narodni skupščini, kjer je prvak Samostojne demokratske stranke Svetozar Pribičević večkrat zahteval pojasnilo o naravi Koroščevega potovanja v Bolgarijo.²⁷ Minister za zunanje zadeve Vojislav Marinković je o tem spregovoril 2. januarja 1928 med razpravo o proračunu zunanjega ministrstva v finančnem odboru Narodne skupščine: *"Izjavljam, da je dr. Korošec v resnici šel z mojo vednostjo v Bolgarijo, ker je smatral, da mora kot šef stranke poznati razmere v sosednji državi. Nobenega razloga ni bilo, da se ne bi to potovanje izvršilo. Jasno pa je, da se potovanju šefa stranke in tako uglednega politika, kakor je dr. Korošec, pripisuje poseben značaj. Jaz sem popolnoma soglašal z njim. Bilo mi je milo, da je šel dr. Korošec v Bolgarijo. Pribičević pravi, da dr. Korošec ne pozna dovolj razmer v Bolgariji. To mi je pred svojim odhodom dejal dr. Korošec in je bil le en vzrok več, da je šel v Sofijo. Zagotavljam vam, da je dr. Korošec zapustil v Sofiji najlepše vtise. Naš poslanik v Sofiji dr. Nešič, ki iskreno dela na politiki sporazuma z Bolgarijo, mi je javil, da je dr. Koroščevo bivanje v Sofiji naredilo najboljši vtis in da je v veliko korist za naše razmerje do Bolgarije. Izrecno tako se glasi poročilo našega poslanika iz Sofije. Nasproti Bolgariji vodim politiko iskrenega zблиžanja (podčrtala M. R.)."*²⁸

Negotov zunanjepolitični položaj Kraljevine SHS, ki je bil eden glavnih argumentov vodstva Slovenske ljudske stranke za vstop v zadnjo Uzunovičevo vlado, je po podpisu koalicijske pogodbe v začetku leta 1927 izgubil svoj politični naboj.²⁹

²³ Slovenski narod, 4. 5. 1927, str. 1, Klerikalcev ne marajo v vlado; Slovenski narod, 6. 5. 1927, str. 1, Dr. Korošec pri zunanem ministru; Slovenec, 6. 5. 1927, str. 1, Kombinacije o bivanju dr. Korošča v Belgradu; Slovenski narod, 7. 5. 1927, str. 1, Pred važnimi političnimi dogodki; Slovenski narod, 14. 6. 1927, str. 1, Dr. Korošec konferira.

²⁴ ASCG, fond št. 334, (Ministarstvo inostranih poslovja Kraljevine Jugoslavije), fasc. 8/28, Političko odeljenje; Odnosi Kraljevine Jugoslavije sa drugim zemljama - Bolgarija 1919-1941.

²⁵ Slovenec, 23. 6. 1927, str. 1, Balkanski problem; Slovenec, 2. 7. 1927, str. 1, Misija dr. Korošča v Sofiji; Slovenec, 13. 7. 1927, str. 1, Misli bolgarskega politika; Slovenec, 13. 7. 1927, str. 1, *La Bulgarie* o obisku dr. Korošča v Sofiji; Slovenec, 23. 8. 1927, str. 1, Važen programatičen govor dr. Korošča v Ptujju; Jutro, 23. 8. 1927, str. 2, Pripovedke g. Korošča v Ptujju; Slovenec, 24. 8. 1927, str. 2, Inozemski tisk o dr. Korošču; Slovenec, 25. 8. 1927, str. 1, Odmev dr. Koroščevih izjav o zunanjepolitičnih smernicah.

²⁶ Jutro, 27. 5. 1927, str. 2, Pribičević o volitvah in o zunanji politiki.

²⁷ Slovenec, 3. 7. 1927, str. 2, Izjava dr. Korošča; Slovenec, 24. 11. 1927, str. 1-2, Marinkovićev ekspozé o zunanji politiki; Jutro, 24. 11. 1927, str. 1, Ekspozé zunanjega ministra; Slovenec, 24. 11. 1927, str. 2, Marinkovićev ekspozé o zunanji politiki - Pribičević je radoveden; Jutro, 24. 11. 1927, str. 1, Ekspozé zunanjega ministra - Drugače je delal dr. Korošec; Slovenec, 3. 1. 1928, str. 1, Naša politika je vseskozi miroljubna; Jutro, 3. 1. 1928, str. 1, Zunanjepolitična debata v finančnem odboru; Jutro, 23. 12. 1928, str. 1, Državniške izjave Svetozarja Pribičevića.

²⁸ Slovenec, 3. 1. 1928, str. 1, Naša politika je vseskozi miroljubna; Jutro, 3. 1. 1928, str. 1, Zunanjepolitična debata v finančnem odboru.

²⁹ Slovenec, 4. 2. 1927, str. 1, Konferenca dr. Korošča z ministrom dr. Perićem; Slovenec, 25. 3. 1927, str. 1, Naš spor z Italijo je v bistvu likvidiran; Slovenski gospodar, 31. 3. 1927, str. 4, Franjo

Poslanci Jugoslovanskega kluba so, na primer, 4. februarja 1927 glasovali proti predlogu opozicijskih strank o oblikovanju parlamentarnega odbora za zunanjo politiko,³⁰ vendar napetost med državama do maja 1927 ni popustila.³¹ Na nevarnost italijanske zunanje politike so neprekinjeno opozarjali tudi v opozicijskem demokratskem taboru,³² slovenski literarni kritik Josip Vidmar pa je v zasebnem pismu februarja 1927 zapisal: "*Dan za dnem čutim, kako postaja zrak zopet težji in kako se med nami in Italijo pripravlja spopad. Ne bo dolgo, ko bo nekaj moralo izbruhniti.*"³³ Vprašanje italijanske ekspanzionistične politike je v Slovenski ljudski stranki ponovno stopilo v ospredje poleti 1927, ko si je vodstvo prizadevalo poenotiti slovenski politični prostor pred skupščinskimi volitvami in je hkrati sprejelo vladni program, v katerega okvir je sodila pomirjevalna politika do Kraljevine Italije.³⁴

Srečanja Antona Korošca z ministrom za zunanje zadeve Vojslavom Marinkovičem in javni nastopi, v katerih je izpričeval dobro obveščenost o zunanjepolitičnih strategijah jugoslovanske vlade (zlasti pred sklenitvijo francosko-jugoslovanskega sporazuma o prijateljstvu ob koncu leta 1927), kažejo na uspešnost njegovih prizadevanj za vključitev v državno zunanjo politiko po sklenitvi Tiranskega pakta med Kraljevino Italijo in Albanijo.³⁵ Vodja desnega krila v Demokratiški stranki Vojslav Marinković je postal z inavguracijo vlade Velimirja Vukičevića ap-

Žebot, *Vojna nevarnost odstranjena*; Slovenski gospodar, 28. 4. 1927, str. 1, Naš spor z Italijo se polega.

³⁰ Jutro, 5. 2. 1927, str. 1, Klerikalci in radikali proti parlamentarni kontroli.

³¹ Bogdan Krizman: *Vanjska politika jugoslavenske države 1918-1941* : diplomatsko-historijski pregled. Zagreb 1975, str. 47.

³² Jutro, 12. 1. 1927, str. 1, Italija nadaljuje z obkroževanjem naše države; Jutro, 17. 2. 1927, str. 1, Velik govor Svetozarja Pribičevića v Narodni skupščini; Jutro, 22. 2. 1927, str. 1, Italijansko vojaštvo v Albaniji; Jutro, 2. 3. 1927, str. 2, Italija hoče imeti na Balkanu proste roke; Jutro, 3. 3. 1927, str. 1, Italijanske vojne priprave proti Franciji; Jutro, 4. 3. 1927, str. 1, Zakaj se oborožuje Italija; Jutro, 6. 3. 1927, str. 2, Alarmantne vesti o namerah Italije; Jutro, 9. 3. 1927, str. 1, Oboroževanje Italije; Italija odkriva svoje prave namere; Jutro, 31. 3. 1927, str. 1, Italija se pripravlja na vojno.

³³ Josip Vidmar: *Pisma Karmeli Kosovel*. Ljubljana 1997, str. 61.

³⁴ Slovenec, 5. 7. 1927, str. 1-2, Zbor zaupnikov SLS v Ljubljani - programatični volivni govor dr. Korošca; Slovenec, 2. 8. 1927, str. 1, Znamenit govor dr. Korošca v Kranju; Slovenec, 9. 8. 1927, str. 2, Dr. Korošec v Slivnici in v Slov. Bistrici; Slovenec, 17. 8. 1927, str. 2, Dr. Korošec v Rajhenburgu; Slovenec, 23. 8. 1927, str. 1-2, Važen programatičen govor dr. Korošca v Ptujju; Slovenec, 30. 8. 1927, str. 2, Tabor SLS v Ljutomeru - govor dr. Korošca; Slovenec, 31. 8. 1927, str. 2, Govor dr. Korošca na shodu SLS v Mariboru; Slovenec, 9. 9. 1927, str. 1, Impozanten shod SLS v Unionu - govor dr. Korošca; Slovenec, 24. 11. 1927, str. 1-2, Marinkovičev ekspoze o zunanji politiki; Jutro, 24. 11. 1927, str. 1, Ekspoze zunanjega ministra; Slovenec, 1. 1. 1928, str. 1, Anton Korošec, Izgledi v leto 1928.

³⁵ Slovenec, 12. 6. 1927, str. 1, Konference dr. A. Korošca; Jugoslovanski klub zahteva sejo; Slovenec, 14. 6. 1927, str. 1, Dr. Korošec pri Marinkoviču; Slovenec, 27. 7. 1927, str. 1, Dr. Korošec v Belgradu; Slovenec, 2. 8. 1927, str. 1-2, Znamenit (programatični) govor dr. Korošca v Kranju; Slovenec, 9. 8. 1927, str. 2, Dr. Korošec v Slivnici pri Mariboru in v Slov. Bistrici; Kmetški list, 10. 8. 1927, str. 1, Ivan Pucelj, Dr. Korošec v Kranju; Slovenec, 17. 8. 1927, str. 1, Velepomembne izjave g. Vukičevića; Dr. Marinković na Bledu; Slovenec, 18. 8. 1927, str. 1, Konferenca med Vukičevićem in dr. Koroščem; Jutro, 18. 8. 1927, str. 1, Dr. Marinković o svojem blejskem boravku; Slovenec, 23. 8. 1927, str. 1, Važen programatičen govor dr. Korošca v Ptujju; Slovenec, 27. 8. 1927, str. 1, Dr. Korošček sestane z angleškim poslanikom; Slovenec, 30. 8. 1927, str. 2, Govor dr. Antona Korošca v Ljutomeru; Slovenec, 31. 8. 1927, str. 2, Govor dr. Korošca v Mariboru; Jutro, 2. 9. 1927, str. 1, Važne izjave zunanjega ministra; Jutro, 6. 9. 1927, str. 1, Končne odločitve dozorevajo; Slovenec, 22. 11. 1927, str. 2, Seja načelstva SLS; Slovenski gospodar, 24. 11. 1927, str. 1, Pogodba s Francijo in njen pomen - govor dr. Hohnjeca na zboru SLS; Slovenec, 24. 11. 1927, str. 1-2, Marinkovičev ekspoze o zunanji politiki; Jutro, 24. 11. 1927, str. 1, Ekspoze zunanjega ministra; Slovenec, 3. 12. 1927, str. 1, Važne konference med Koroščem, Vukičevićem in Marinkovičem; Slovenec, 7. 12. 1927, str. 2, Izjava g. Vukičevića.

čila 1927 eden vodilnih politikov v Kraljevini SHS, ki mu je uspelo konsolidirati odnose s Kraljevino Italijo po sklenitvi italijansko-albanskega sporazuma novembra 1926. V dvajsetih letih 20. stoletja je užival politično podporo in zaupanje Antona Korošca.³⁶ Z Marinkovičem sta se zblížala po spremembi politike Hrvatske seljačke stranke julija 1925, ko se je začela Slovenska ljudska stranka odmikati od opozicijske politike in prvaka Demokratske stranke Ljubomirja Davidovića.³⁷ Vezala so ju podobna stališča glede vprašanj jugoslovanske zunanje politike, intenzivno pa sta sodelovala predvsem v usklajevanju Marinkovičevega načrta o širokih samoupravah z avtonomističnim državnopravnim programom Slovenske ljudske stranke iz leta 1921.³⁸ Ker je taktično približevanje Slovenske ljudske stranke vladi spomladi in poleti 1927 slabilo položaj Demokratske stranke, obenem pa krepilo Marinkovičev položaj, mu Davidovićivi pristaši niso bili naklonjeni.³⁹

Anton Korošec je 23. februarja 1928 kot prvi nesrbski politik zasedel mesto ministra za notranje zadeve v preoblikovani vladi Velimirja Vukićevića.⁴⁰ Ob vstopu v vlado je med svoje temeljne naloge štel zagotovitev varnosti in ureditev razmer v Makedoniji.⁴¹ Aprila 1928 je bil v Makedoniji na daljšem nadzornem potovanju,⁴² vlada pa je sredi leta 1928 sprejela sanacijski program za izboljšanje sploš-

³⁶ Straža, 30. 7. 1924, str. 1, Nova vlada in njeni člani; Slovenec, 16. 7. 1927, str. 2, G. Vukićević o sporazumu z dr. Korošcem; Tudi Voja Marinković za sporazum; Slovenec, 20. 7. 1927, str. 1, Popolno soglasje med Marinkovičem in Vukićevičem; Slovenec, 23. 8. 1927, str. 1, Važen programatičen govor dr. Korošca v Ptuj; Jutro, 23. 8. 1927, str. 2, Pripovedke g. Korošca v Ptuj; Slovenec, 6. 9. 1927, str. 1, Sijajno uspeli shodi dr. Korošca v Moravčah, Kamniku in Škofji Loki; Slovenec, 24. 11. 1927, str. 1-2, Marinkovičev ekspoze o zunanji politiki; Jutro, 24. 11. 1927, str. 1, Ekspoze zunanjega ministra.

³⁷ Slovenec, 9. 2. 1926, str. 1-2, Proračunski govor dr. Antona Korošca; Slovenec, 31. 8. 1927, str. 2, Govor dr. Korošca na shodu v Mariboru; Slovenec, 16. 9. 1927, str. 1, Davidović tipa semintja; Slovenec, 12. 10. 1927, str. 1, Voja Marinković-Ljuba Davidović; Slovenec, 28. 10. 1928, str. 1, Davidović napada; Jutro, 28. 10. 1928, str. 1, Lepe besede Ljube Davidovića; Branislav Gligorićević: Demokratska stranka i politički odnosi u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca. Beograd 1970 (dalje Gligorićević, Demokratska stranka), str. 465.

³⁸ Jutro, 12. 2. 1924, str. 1, Marinkovičev načrt kot osnova upravnega programa opozicijskega bloka; Slovenec, 15. 2. 1924, str. 1, Avtonomistični program SLS; Slovenec, 24. 4. 1927, str. 3, Zunanjepolitične smernice Voje Marinkovića; Slovenec, 29. 4. 1927, str. 1, Skrajno miroljubno stališče naše vlade; Slovenec, 10. 5. 1927, str. 1, Seja načelstva in vodstva SLS; Slovenec, 26. 5. 1927, str. 1, Bivanje dr. Korošca v Belgradu; Slovenec, 14. 8. 1927, str. 1, Nova varijanta blejskega sporazuma; Slovenec, 18. 8. 1927, str. 1, Izjava Marinkovića o notranjih in zunanjih problemih; Jutro, 18. 8. 1927, str. 1, Dr. Marinković o svojem blejskem boravku; Slovenec, 24. 11. 1927, str. 1-2, Marinkovičev ekspoze o zunanji politiki; Jutro, 24. 11. 1927, str. 1, Ekspoze zunanjega ministra; Slovenec, 3. 1. 1928, str. 1, Naša politika je vseskozi miroljubna; Jutro, 3. 1. 1928, str. 1, Zunanjepolitična debata v finančnem odboru; Anton Korošec: Balkanska politika. V: Socialna misel, 1926, str. 146 in 148; Voda govori: ličnost, izjave, govori i politički rad vođe Hrvata dra. Vladka Mačka, ur. Mirko Gljanić, Zagreb 1936, str. 83; Avtonomistični program Slovenske ljudske stranke iz leta 1921. V: Jurij Perovšek, Programi političnih strank, organizacij in združenj na Slovenskem v času Kraljevine SHS (1918-1929), Ljubljana 1998, str. 77-80.

³⁹ Jutro, 14. 7. 1927, str. 2, Davidovičevski minister o blejskem paktu; Slovenec, 19. 7. 1927, str. 2, Oster nastop Davidovića zoper Vukićevića; Slovenec, 20. 7. 1927, str. 1, Važna izjava dr. Korošca; Slovenec, 27. 7. 1927, str. 1, Izjava dr. Korošca; Gligorićević, Demokratska stranka, str. 478-479; Nadežda Jovanović: Politički sukobi u Jugoslaviji 1925-1928. Beograd 1974 (dalje Jovanović, Politički sukobi), str. 214.

⁴⁰ Jutro, 10. 2. 1928, str. 1, Radić pri dr. Korošču; SLS ni več samostojna; Jutro, 16. 2. 1928, str. 1, Avdijence; Vukićevićeve senzacija; Slovenec, 17. 2. 1928, str. 1, Danes dobimo vlado; Slovenec, 23. 2. 1928, str. 1, Dr. Korošec kandidat za ministra.

⁴¹ Jutro, 26. 2. 1928, str. 1, Gospod Korošec razvija svoj program; Slovenec, 28. 2. 1928, str. 1, Izjava dr. Korošca.

⁴² Slovenec, 24. 4. 1928, str. 3, 25. 4. 1928, str. 1, Dr. Korošec v južni Srbiji; Slovenec, 26. 4. 1928, str. 1, Dr. Korošec se vraća v Belgrad; Slovenec, 28. 4. 1928, str. 1, Južna Srbija povsod veselo pozdravlja dr. Korošca; Slovenec, 1. 5. 1928, str. 4, Nadaljnji obiski dr. Korošca v južni Srbiji; Slove-

ne življenjske ravni v Makedoniji.⁴³ Umiritev razmer v Makedoniji je posegala tudi na področje jugoslovanske zunanje politike, za katero je Anton Korošec kot minister za notranje zadeve kazal veliko zanimanje;⁴⁴ to je potrdil v poročilu o proračunu ministrstva za notranje zadeve v Narodni skupščini 5. marca 1928: "*Čeravno prihajajo atentati v južni Srbiji (Makedoniji, op. M. R.) izključno iz inozemstva in niso v zvezi z notranjimi razmerami v teh krajih, bom deloval, kakor so delali moji predhodniki, na to, da čimpreje zaščitim naše prebivalstvo in bom gledal, da eventualni novi zločini ne bodo ostali nekaznovani. Nadejati se je tudi, da bo vlada države, na katere teritoriju deluje komitska organizacija (vojaško organizirani bolgarski nacionalisti, op. M. R.), s svoje strani ukrenila vse potrebno, ne samo da se omogočijo razmere, kakršne morajo vladati med dobrimi sosedi, temveč tudi da pride med obema državama do bližnjih zvez.*"⁴⁵

Prevzem ministrstva za notranje zadeve februarja 1928 tako ponovno odpira vprašanje pomena obiska Antona Korošca v Sofiji junija 1927, obenem pa se dotika vprašanja vsebine Blejskega sporazuma.⁴⁶ Velimir Vukičević je vodenje ministrstva za notranje zadeve zadržal v svojih rokah do 15. januarja 1928, nato pa ga predal strankarskemu kolegi Čedomirju Radoviću. Ko je 23. februarja 1928 preoblikoval vlado, je Anton Korošec kot predstavnik Slovenske ljudske stranke v vladi zamenjal Andreja Gosarja, radikalec Čedomir Radović pa je zasedel izpraznjeno (Gosarjevo) mesto ministra za socialno politiko.⁴⁷ Prevzem vodenja najpomembnejšega resorja pri uveljavljanju oblastne samouprave lahko zato povežemo s političnim zavezništvom Velimirja Vukičevića in Antona Korošca, manifestiranega v Blejskem sporazumu; sklepamo lahko, da je pri tem predstavljalo kratko ministrovanje Andreja Gosarja iz Slovenske ljudske stranke po skupščinskih volitvah septembra 1927 neposredno izhodišče za to. Slovenska ljudska stranka se je za vodenje ministrstva za notranje zadeve potegovala že ob nastopu vlade Ljubomirja Davidovića julija 1924, vendar kralj takrat ni pristal na to.⁴⁸ Ker so želeli na mesto ministra za notranje za-

nec, 3. 5. 1928, str. 1, V južni Srbiji je red in mir - izjava ministra Korošca; Jutro, 17. 5. 1928, str. 1, Akcija radikalov in demokratov proti dr. Korošču; Jutro, 5. 5. 1928, str. 1, Zopet viharen dan v Narodni skupščini.

⁴³ Jutro, 15. 6. 1928, str. 1, Dr. Korošec je obnovil svoj predlog.

⁴⁴ Slovenec, 19. 2. 1928, str. 1, Dr. Ninčič pri dr. Korošču; Slovenec, 28. 2. 1928, str. 2 in 1. 3. 1928, str. 1, Marinković odpotuje v Ženevo; Vukičević-Marinković-Korošec; Dr. Korošec v avdijenci; Jutro, 29. 2. 1928, str. 1, Marinković se pripravlja na odhod; Slovenec, 29. 7. 1928, str. 1, Dr. Šumenković minister brez portfelja; Slovenec, 14. 9. 1928, str. 1, Dr. Marinković se še ne vrne; Jutro, 14. 10. 1928, str. 1, Povratek zunanjega ministra Marinkovića; Jutro, 25. 10. 1928, str. 1, Dr. Marinković se baje namerava popolnoma umakniti; Jutro, 23. 11. 1928, str. 1, Borba za nasledstvo ministra Marinkovića.

⁴⁵ Slovenec, 6. 3. 1928, str. 1, Ekspoze dr. Korošca.

⁴⁶ Javnosti nepredstavljeno besedilo političnega dogovora med Velimirjem Vukičevićem in Antonom Koroščem je bilo, kot kaže analiza, zastavljeno na vsebinsko zelo široki podlagi; glej Ratej, Politični katolicizem, str. 165-181.

⁴⁷ Slovenec, 16. 2. 1928, str. 1, Dr. Korošec naj bo notranji minister; Jutro, 16. 2. 1928, str. 1, Vukičević kandidira dr. Korošca; Seja Demokratskega kluba; Neresna kandidatura dr. Korošca; Jutro, 16. 2. 1928, str. 2, Demokrati o dr. Koroščevi kandidaturi; Sestanek med Davidovičem in Vukičevićem; Slovenec, 18. 2. 1928, str. 1, Korošec-Davidović; Vukičević-Davidović; Demokratski klub je pristal; Slovenec, 24. 2. 1928, str. 1, Dr. Korošec je prevzel posle; Kmetiski list, 29. 2. 1928, str. 1, Rešitev vladne krize; Jutro, 28. 7. 1928, str. 1, Obnova Vukičevićevega režima; Čulinović I, str. 502 in 514; Ferdo Čulinović: Jugoslavija između dva rata, II. knjiga. Zagreb 1961 (dalje Čulinović II), str. 300-301.

⁴⁸ Pokrajinski arhiv Maribor (dalje PAM), fond Franjo Žebot, AŠ 1, Zapisnik seje izvršnega odbora Slovenske ljudske stranke v Ljubljani 29. 7. 1924.

deve imenovati svojega predstavnika, so bili Vukičevići izbiri februarja 1928 odkrito nenaklonjeni tudi v Demokratski stranki.⁴⁹

Da je vodstvo Slovenske ljudske stranke (oziroma Anton Korošec) pred sklenitvijo Blejskega sporazuma stkalo učinkovite politične povezave s predstavniki oblasti, priča poleg opisanega tudi nekaj naslednjih primerov. Vlada je v začetku junija 1927 odstavila vodjo Finančne delegacije v Ljubljani (davčne službe za Slovenijo) Karla Šavnika⁵⁰, kar je bilo v interesu vodstva Slovenske ljudske stranke.⁵¹ Nadalje je vlada 30. junija 1927 izdala Uredbo o spremembi volilnega reda, s katero je bil uveden čisti proporcionalni volilni sistem v Zbornici za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani.⁵² Ukrep je izboljšal položaj Slovenske ljudske stranke v omenjeni stanovski organizaciji, saj je imela v njej le 3 poslance od skupno 48.⁵³ Njeni zastopniki so po volitvah v Zbornico za trgovino, obrt in industrijo 30. oktobra 1927 dobili izključni vpliv v ustanovi, minister za trgovino in industrijo Mehmed Spaho pa je 24. novembra 1928 zavrnil pritožbo opozicijske Samostojne demokratske stranke zoper pravilnost izvedbe volitev.⁵⁴

V neposrednem interesu narodnega kandidata za mestno občino Ljubljana Antona Korošca je bil tudi ukaz o razpisu občinskih volitev v Ljubljani, ki ga je Velimir Vukičević kot minister za notranje zadeve izdal tik pred odhodom na Bled julija 1927.⁵⁵ Slovenska ljudska stranka je Ljubljano obravnavala kot politično, gospodarsko in kulturno središče združene (katoliške) Slovenije,⁵⁶ dober rezultat na občinskih volitvah 2. oktobra 1927 pa ji je napovedovala (pričakovana) zmaga na parlamentarnih volitvah in aprila 1927 uveden proporcionalni volilni sistem za vo-

⁴⁹ Jutro, 16. 2. 1928, str. 1, Vukičević kandidira dr. Korošca; Seja Demokratskega kluba; Neresna kandidatura dr. Korošca; Jutro, 16. 2. 1928, str. 2, Demokrati o dr. Koroščevi kandidaturi; Sestanek med Davidovičem in Vukičevićem; Slovenec, 18. 2. 1928, str. 1, Korošec-Davidovič; Vukičević-Davidovič; Demokratski klub je pristal.

⁵⁰ Karel Šavnik (1874-1928), strokovnjak za finančno upravo. Marca 1919 je bil imenovan za delegata ministrstva za finance v Ljubljani, junija 1927 pa poklican v Beograd, kjer je prevzel načelstvo proračunskega oddelka na ministrstvu za finance ter ravnateljstvo Poštne hranilnice v Ljubljani. Do premetitve v Beograd je vodil reorganizacijo finančne uprave v Sloveniji. Slovenski biografski leksikon, 3. knjiga. Ljubljana 1960-1971, str. 589.

⁵¹ Slovenec, 8. 12. 1925, str. 2, Govor dr. Korošca v Ptuj; Slovenec, 5. 2. 1926, str. 1, Razprava o interpelaciji Jugoslovanskega kluba zaradi davčne preobremenitve; Slovenec, 4. 1. 1927, str. 1, Velik govor Antona Korošca na Vrhniki; Slovenec, 18. 1. 1927, str. 1, Govor Antona Korošca na predvolilnem shodu v Ljubljani; Slovenec, 26. 2. 1927, str. 1, SLS proti davčni praksi delegata Šavnika; Slovenec, 4. 3. 1927, str. 2, Dr. Šavnikova tajna okrožnica; Jutro, 8. 6. 1927, str. 1, Imenovanje dr. Šavnika; Slovenskim volivcem za 11. september 1927. Ljubljana, Tajništvo SLS, 1927, str. 14-15.

⁵² Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, št. 80/26. 7. 1927, str. 509-513, Uredba o reorganizaciji in volilnem redu zbornice za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani; Slovenec, 5. 7. 1927, str. 4, Novi volilni red za ljubljansko trgovsko in obrtno zbornico.

⁵³ Slovenec, 2. 10. 1926, str. 3, Volilni rezultati; Slovenec, 3. 10. 1926, str. 1, Jalovo zmago slavje.

⁵⁴ Slovenec, 20. 10. 1927, str. 3, Bistven preokret v volitvah za zbornico TOI; Jutro, 29. 10. 1927, str. 2, Pustite gospodarstvo pri miru!; Jutro, 1. 11. 1927, str. 2, Volitve v Zbornico TOI zaključene; Jutro, 25. 11. 1927, str. 2, Volitve v zbornico TOI; Jutro, 26. 11. 1927, str. 2, Viharno konstituiranje Zbornice TOI; Slovenec, 7. 12. 1927, str. 1, Spaho zavrnil pritožbo SDS proti volitvam v TOI; Jutro, 20. 12. 1927, str. 2, Tudi v Zbornici TOI se boje kontrole.

⁵⁵ Jutro, 9. 7. 1927, str. 1, Občinske volitve v Ljubljani; Delavska politika, 13. 7. 1927, str. 1-2; 24. 8. 1927, str. 1, Občinske volitve v Ljubljani.

⁵⁶ Slovenec, 30. 10. 1923, str. 1-2, Manifestacija Ljubljane; Slovenec, 6. 11. 1923, str. 4, Zbor zaupnikov SLS - slovenska prestolnica Ljubljana; Slovenec, 9. 5. 1926, str. 1, Dr. Korošec pred ljubljanskimi volivci; Slovenec, 18. 1. 1927, str. 1, Ljubljana na čelu slovenskega naroda - govor dr. Korošca; Slovenec, 1. 10. 1927, str. 1, Veličastna manifestacija Ljubljane - govor dr. Korošca; Slovenec, 30. 10. 1928, str. 7, Slavnostna seja oblastne skupščine - govor predsednika dr. Leskovarja.

litve v mestnih občinah.⁵⁷ Na skupščinskih volitvah 11. septembra 1927 je z razliko nekaj glasov izgubila ljubljanski mandat, mestna oblast pa je ostala v rokah demokratov tudi po občinskih volitvah, čeprav je nosilec liste Andrej Gosar povečal število mandatov Slovenske ljudske stranke v mestnem svetu.⁵⁸ Minister za notranje zadeve Velimir Vukičević je 4. julija 1927 podpisal tudi 'Uredbo vlade o prevedbi državnih upokojuencev in upokojenk s kronskimi pokojninami na dinarske pokojnine';⁵⁹ rešila je vprašanje izenačitve pravnega statusa upokojuencev v državnih službah, na kar je v imenu Jugoslovanskega kluba po skupščinskih volitvah leta 1925 stalno opozarjal štajerski poslanec Franjo Žebot.⁶⁰

Vodstvo Slovenske ljudske stranke je do srede junija 1927 opustilo opozicijsko politično držo, programsko zahtevo po uvedbi zakonodajne avtonomije v Sloveniji pa je povsem izpodrinila ideja o samoupravni in enakopravni Sloveniji v okviru Kraljevine SHS.⁶¹ Kralj Aleksander je 15. junija 1927, dan pred Koroščevim odhodom v Sofijo, razpustil Narodno skupščino in razpisal volitve za 11. september 1927.⁶² Volilna kampanja Slovenske ljudske stranke se je uradno začela 3. julija 1927 na izrednem zboru zaupnikov Slovenske ljudske stranke v Ljubljani, ko je Anton Korošec utemeljil strankino poudarjeno državotvorno politično držo: "*Mi imamo namreč trdno voljo in odkritosrčen namen, uravnati našo taktiko tako, da Slovenija ne bo več, v kolikor je to sploh pri programatičnih strankah mogoče, izpostavljena nestalnim in vedno spremenljivim situacijam, ampak bo svoje parlamen-*

⁵⁷ Slovenec, 1. 4. 1927, str. 1, Ljubljana, Maribor, Celje, Ptuj volijo po čistem proporcju; Jutro, 9. 7. 1927, str. 1, 2. oktobra bodo občinske volitve v Ljubljani; Slovenec, 14. 8. 1927, str. 2, Nastop SLS v Ljubljani; Jutro, 23. 8. 1927, str. 2, Ljubljanske občinske volitve; Slovenec, 11. 9. 1927, str. 1, Ljubljančani! (volilni proglas); Slovenec, 1. 10. 1927, str. 1, Veličastna manifestacija Ljubljane - govor dr. Korošca; Slovenec, 2. 10. 1927, str. 1, Ljubljanski volivci; Za slovensko Ljubljano; Franc Gabrovšek: V začetku volivne borbe. V: Socialna misel, 1927, str. 149.

⁵⁸ Samostojna demokratska stranka je 2. oktobra 1927 dobila 23 mest v ljubljanskem mestnem svetu, Slovenska ljudska stranka 10, Socialistična stranka Jugoslavije, Narodna radikalna stranka in dekalisti po 2, ter Neodvisna gospodarska stranka 1 mesto. Slovenec, 3. 10. 1927, str. 1, Izid volitev 2. oktobra 1927 v občinski svet ljubljanski; Jutro, 30. 11. 1927, str. 2, Ljubljana je dobila svojega župana; Metod Mikuž: Oris zgodovine Slovencev v stari Jugoslaviji 1917-1941 (dalje Mikuž, Slovenci v stari Jugoslaviji). Ljubljana 1965, str. 364-365; Momčilo Zečević: Na zgodovinski prelomnici: Slovenci v politiki jugoslovanske države 1918-1929. Maribor 1986, (dalje Zečević, Na zgodovinski prelomnici) str. 207.

⁵⁹ Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, št. 81/30. 7. 1927, str. 517-518, Uredba o prevedbi državnih upokojuencev (upokojenk) s kronskimi pokojninami na dinarske pokojnine; Slovenec, 5. 7. 1927, str. 2, Kronski upokojuenci prevedeni v dinarske.

⁶⁰ PAM, fond Franjo Žebot, AŠ 1, Upit narodnega poslanca Franjo Žebota, Beograd 20. 10. 1925; Slovenec, 5. 6. 1925, str. 1, Naši poslanci za potrebe Slovenije; Slovenec, 12. 11. 1925, str. 1, Za prevedbo kronskih pokojnin na dinarske; Naša Straža, 18. 11. 1925, str. 2-3, 20. 11. 1925, str. 2-3, Kronski penzionisti; Slovenec, 4. 2. 1926, str. 2, Posebno mišljenje Jugoslovanskega kluba o proračunu za 1926/1927; Slovenec, 29. 10. 1926, str. 2, Vprašanje staroupokojuencev; Slovenec, 4. 8. 1927, str. 1, Intervencije poslanca Žebota.

⁶¹ Jutro, 17. 6. 1927, str. 2, *Slovenec* v nedeljo, *Slovenec* včeraj; Slovenec, 19. 6. 1927, str. 1, Naša stranka; Slovenec, 12. 7. 1927, str. 1, Velepoltična nedelja na Bledu - izjava Antona Korošca; Jutro, 12. 7. 1927, str. 2, Odmevi pakta med Koroščem in Vukičevićem; Slovenec, 13. 7. 1927, str. 1, Ministrski predsednik v Mariboru in Celju; Slovenec, 15. 7. 1927, str. 1, Negativna in pozitivna politika; Slovenski gospodar, 21. 7. 1927, str. 3, V naši državi; Slovenec, 31. 7. 1927, str. 1, Naša parola; Slovenec, 13. 8. 1927, str. 1, Dr. Korošec o takozvanem blejskem sporazumu; Slovenec, 18. 8. 1927, str. 2, Vukičević o blejskem sporazumu; Jutro, 20. 8. 1927, str. 2, G. Vukičević v Ljubljani; Slovenec, 21. 8. 1927, str. 2, Govor ministrskega predsednika Vukičevića v Ljubljani; 31. 8. 1927, str. 2, Govor dr. Korošca v Mariboru, Slovenec; Slovenec, 4. 10. 1927, str. 1, Vukičević soglasno izvoljen - govor Velimirja Vukičevića.

⁶² Gligorijević, Parlament i političke stranke, str. 230; Čulinović II, str. 300.

tarne moči in sile stavila neposredno v službo cele države in na ta način skušala tudi slovenskemu narodu zajamčiti vse blagodati take usmerjene politike."⁶³

Slovenska ljudska stranka si je s taktičnim približevanjem vladi zagotovila neovirano izvedbo volilne kampanje za volitve v Narodno skupščino ob povečanem številu volič v Sloveniji;⁶⁴ takšne pogoje glede svobodnih volitev je vodstvo stranke naslovalo na vlado že 8. maja 1927 na seji načelstva v Ljubljani.⁶⁵ Vlada je v začetku junija 1927 od 33 odstavila 13 velikih županov, najvišjih državnih uradnikov v oblasteh, in na njihova mesta imenovala uradnike iz vladne Demokratske stranke. Ukrepi so zaobšli mariborsko in ljubljansko oblast.⁶⁶ Vloge vodstva Slovenske ljudske stranke pri tem ne moremo zanesljivo opredeliti, vendar si je zaradi nemotene prenosa pooblastil na oblastni samoupravi in načrta o združitvi obeh oblasti v eno samoupravno enoto od padca Uzunovičeve vlade aprila 1927 prizadevalo, da v Sloveniji ne bi prišlo do kadrovskih sprememb na najvišjih funkcijah v državni upravi.⁶⁷ To je bilo junija 1927 lažje uresničljivo tudi zato, ker Slovenija ni predstavljala interesnega področja Demokratske stranke.

Vsebinski poudarki v Koroščevih javnih nastopih med volilno kampanjo v Sloveniji so bili namenjeni predvsem pojasnjevanju prednosti široke samoupravne pred centralistično upravno ureditvijo. Na volilnih shodih je omenjal tudi revizijo ustave zaradi uvedbe druge poslanske zbornice v Narodni skupščini. Čeprav je bila zahteva po uvedbi gospodarske parlamentarne zbornice v Slovenski ljudski stranki dobro vsebinsko utemeljena in je bila stranka v dvajsetih letih 20. stoletja najizrazitejša zagovornica socialnih reform med meščanskimi strankami v Kraljevini SHS, pred skupščinskimi volitvami leta 1927 ni šlo za dejansko politično zahtevo Slovenske ljudske stranke, temveč za volilno parolo - z njo je načelnik Slovenske ljudske stranke poskušal zapolniti idejno praznino, nastalo po sklenitvi sporazuma Pašić - Radić, ko se je strankino vodstvo odmaknilo od zahteve po uvedbi zakonodajne avtonomije v Sloveniji.⁶⁸

⁶³ Slovenec, 5. 7. 1927, str. 1-2, Zbor zaupnikov SLS v Ljubljani - programatični volivni govor dr. Korošca; Glej tudi v: Slovenec, 3. 7. 1927, str. 2, Seja vodstva SLS; Slovenec, 5. 7. 1927, str. 4, SLS edina stranka v državi; Jutro, 14. 7. 1927, str. 2, Dolžnost SLS je, da gre zraven; Slovenec, 2. 8. 1927, str. 1, Znamenit govor dr. Korošca v Kranju; Slovenec, 9. 8. 1927, str. 2, Dr. Korošec v Slivnici in v Slov. Bistrici; Slovenec, 17. 8. 1927, str. 1, Velepomembne izjave g. Vukičevića; Jutro, 17. 8. 1927, str. 1, Blejski pakt je le pristanek SLS na Vukičevićeve program; Slovenec, 30. 8. 1927, str. 2, Tabor SLS v Ljutomeru - govor dr. Korošca; Slovenec, 31. 8. 1927, str. 2, Govor dr. Korošca na shodu SLS v Mariboru; Slovenec, 9. 9. 1927, str. 1, Ljubljana je govorila - govor dr. Korošca.

⁶⁴ PAM, fond Mestna občina Maribor, Zapisnik seje mestnega sveta z dne 28. 10. 1927; Slovenec, 22. 5. 1927, str. 2, Da bo večja blamaža; Jutro, 1. 6. 1927, str. 2, Pobratimija dr. Ravniharja s klerikalci; Slovenec, 1. 7. 1927, str. 1, Nezadovoljstvo proti Vukičeviću; Jutro, 13. 7. 1927, str. 1, Nova voliča; Slovenec, 2. 8. 1927, str. 1-2, Znamenit (programatični) govor dr. Korošca v Kranju; Slovenec, 27. 8. 1927, str. 1, Zmaga naših poslancev v finančnem odboru; Jutro, 6. 7. 1927, str. 2, "Mi sami in samo mi"; Slovenec, 10. 7. 1927, str. 1, Predsednik vlade v Sloveniji; Jutro, 10. 7. 1927, str. 1, Ministrski predsednik v Ljubljani; Slovenec, 8. 9. 1927, str. 1, Nova mistifikacija SDS.

⁶⁵ Slovenec, 10. 5. 1927, str. 1, Seja načelstva in vodstva SLS; Slovenec, 11. 5. 1927, str. 1, K seji vodstva SLS; Slovenec, 11. 5. 1927, str. 1, Tik pred volivno vlado?

⁶⁶ Jutro, 27. 5. 1927, str. 2, Pred velikimi spremembami v politični upravi; Slovenec, 8. 6. 1927, str. 1, Novi demokratski veliki župani; Jutro, 1. 9. 1927, str. 2, Borbo proti korupciji, nasilju in nemorali pridiguje dr. Korošec.

⁶⁷ Slovenec, 10. 6. 1927, str. 1, Poslanec Sušnik pri Vukičeviću; Slovenec, 14. 6. 1927, str. 1, Razgovori med dr. Korošcem in Vukičevićem; Slovenec, 15. 6. 1927, str. 1, Ukaz o rekonstruirani volivni vladi podpisan; Jutro, 16. 6. 1927, str. 1, Ukaz o imenovanju in upokojitvi velikih županov; Slovenec, 25. 6. 1927, str. 1, Dr. Korošec na dvoru; Slovenec, 12. 7. 1927, str. 1, Odmev blejskih dni po državi.

⁶⁸ Slovenec, 5. 7. 1927, str. 1-2, Zbor zaupnikov SLS v Ljubljani - programatični volivni govor dr.

Predstavniki Slovenske ljudske stranke so namenjali velik poudarek socialni preureditvi družbe v tako imenovano gospodarsko demokracijo na podlagi krščansko-socialnega programa, torej v socialno pravično državo.⁶⁹ Odklonili so revolucionarne metode komunističnega gibanja za rešitev socialnega vprašanja, kot alternativo pa so ponujali sistem zadružnega gospodarstva⁷⁰ na krščansko-socialni podlagi.⁷¹ Utemeljeno s prizadevanji za zvečanje stanovske diferenciacije družbe so se poslanci Jugoslovanskega kluba od volitev v Ustavodajno skupščino leta 1920 zavzemali za oblikovanje gospodarske parlamentarne zbornice.⁷² Zahtevo so izpostavili v svojem avtonomističnem programu iz leta 1921,⁷³ vsebinski predlog o tej temi pa je na podlagi dopolnjenega ustavnega načrta Jugoslovanskega kluba aprila 1923 podal zgodovinar Franjo Šuklje. Med pristojnosti politične poslanske zbornice je prišteval obravnavanje zunanje in obrambne politike ter sprejemanje finančnih zakonov. O ostalih zadevah bi po njegovi zamisli razpravljali v socialnoekonomski zbornici, kjer bi imeli povečan vpliv zastopniki delavskih zbornic.⁷⁴

Korošca; Slovenec, 6. 7. 1927, str. 1, Anton Korošec, Ljubljanski volivci!; Slovenec, 8. 7. 1927, str. 1, Bit naše stranke; Delavska politika, 9. 7. 1927, str. 1, Klerikalna avtonomija, socialistična samouprava; Slovenec, 2. 8. 1927, str. 1-2, Znamenit govor dr. Korošca v Kranju; Slovenec, 17. 8. 1927, str. 2, Dr. Korošec v Rajhenburgu; Slovenski gospodar, 18. 8. 1927, str. 3, Revizija ustave; Slovenec, 9. 9. 1927, str. 1, Ljubljana je govorila - govor dr. Korošca; Lojze Ude: Revizija ustave. V: Svobodna mladina, 1928, št. 6-7, str. 133; Delo zastopnikov Slovenske ljudske stranke, Ljubljana 1928, str. 3; o odmikanju SLS od zahteve po uvedbi zakonodajne avtonomije v Sloveniji glej v Ratej, Politični katolicizem, str. 108-125.

⁶⁹ Slovenec, 18. 8. 1927, str. 1, Slovenski centrum; Janko Kralj: Program in taktika ljudske stranke. V: Socialna misel, 1922, str. 13; Jurij Perovšek: Idejni, socialnogospodarski in narodnopolitični nazor slovenskega meščanstva. V: Zgodovinski časopis, 1997, št. 4, str. 548.

⁷⁰ Glavni steber gospodarskih ustanov SLS in eno najmočnejših združnih ustanov in državi je kot krovna organizacija mreže kmetijskih in kreditnih zadrug je v dvajsetih letih 20. stoletja predstavljala Zadružna zveza (glasilo Narodni gospodar). Predsednik Anton Korošec je bil tudi predsednik upravnega odbora Glavnega zadružnega saveza v Beogradu, v Sloveniji pa je delovanje Zadružne zveze nadzoroval podpredsednik Bogumil Remec, hkrati tudi predsednik Zadružne gospodarske zveze, ki je bila krovna organizacija katoliških bančnih zavodov. V Zadružno zvezo je bilo včlanjenih okrog 500 zadrug iz vse Slovenije, najmanj s območja Štajerske. Vodstvo stranke ni bilo naklonjeno povezovanju Zadružne zveze v enotno organizacijo na državni ravni, saj je to pomenilo državni nadzor in centralizacijo na gospodarskem področju. Zadružno gibanje v Sloveniji je po prvi svetovni vojni utrpelo škodo zaradi nestabilne valute in splošne gospodarske krize, po številnih bankrotih bank v letu 1926 pa je Zadružna zveza ponovno beležila upad članstva. Z začetkom delovanja oblastnih skupščin v Sloveniji in po sprejetju oblastnih proračunov se je položaj Zadružne zveze znatno izboljšal. Domoljub, 23. 5. 1923, str. 237, Glavna skupščina zadružne zveze; Slovenec, 8. 5. 1925, str. 2, 25-letnica Zadružne zveze v Ljubljani; Slovenec, 11. 4. 1926, str. 2, Skupščina glavne Zadružne zveze; Domoljub, 15. 6. 1927, str. 1, Držimo skupaj!; Domoljub, 30. 6. 1926, str. 411, Kako deluje Zadružna zveza; Domoljub, 15. 6. 1927, str. 378, Naše zadružništvo napreduje; Slovenec, 21. 2. 1928, str. 6, Zadružno gibanje v Sloveniji v letu 1927; Slovenec, 20. 4. 1928, str. 5, Glavna skupščina Zadružne zveze v Ljubljani.

⁷¹ Straža, 31. 3. 1920, str. 1-2, Socializacija; Slovenski gospodar, 15. 4. 1920, str. 3-4, Vera, duhovnik in politika; Straža, 23. 4. 1920, str. 1-2, Delo, mir in red!; Slovenski gospodar, 29. 4. 1920, str. 1, Kmet in štrajki; Straža, 30. 4. 1920, str. 1-2, O sedanjem štrajku; Straža, 17. 5. 1920, str. 1, Komunisti - izdajalci domovine; Straža, 19. 5. 1920, str. 1-2, Revolucija ali evolucija? Sporazum ali nasilje?; Janko Kralj: Program in taktika ljudske stranke. V: Socialna misel, 1922, str. 12.

⁷² Straža, 30. 12. 1922, str. 1, Vladimir Pušenjak, Ob Novem letu 1922; Slovenec, 9. 2. 1926, str. 1-2, Proračunski govor dr. Antona Korošca; Sodite po delih!, str. 70; Andrej Gosar: Načrt političnega programa. V: Socialna misel, 1922, str. 185-189; Momčilo Zečević: Slovenska ljudska stranka in jugoslovansko zedinjenje 1917-1921 : od majniške deklaracije do vidovdanske ustave. Maribor 1977, str. 337.

⁷³ Angelik Tominec: Smernice krščanske politične stranke. V: Socialna misel, 1923, str. 4; Jurij Perovšek: Programi političnih strank, organizacij in združenj na Slovenskem v času Kraljevine SHS (1918-1929). Ljubljana 1998, str. 78 in 82.

⁷⁴ Slovenec, 22. 4. 1923, str. 2-3, Franjo Šuklje, O dvojnem parlamentu; Andrej Gosar: Načrt političnega programa. V: Socialna misel, 1922, str. 185-189.

V drugi polovici dvajsetih let 20. stoletja so v Slovenski ljudski stranki pristali na postopno in parcialno uresničevanje zahteve o uvedbi druge poslanske zbornice.⁷⁵ Načrt o gospodarski zbornici so uvrstili med dolgoročne vizije razvoja jugoslovanskega parlamentarizma in sprejeli zamisel o prilagoditvi skupščinskega poslovnika, ki bi omogočila osnovanje posebnega parlamentarnega socialnoekonomskega odbora za gospodarskosocialna vprašanja.⁷⁶ Ustanovitev gospodarskega sveta v okviru ustavnih možnosti je bila predvidena tudi v zaključku gospodarske konference v Beogradu, ki jo je novembra 1928 sklical ministrski predsednik Anton Korošec.⁷⁷ Razlog za odstopanje od prvotne zahteve po uvedbi ekonomske zbornice lahko iščemo v politiki taktičnega približevanja Slovenske ljudske stranke vladi, ki omenjeni reformi parlamentarnega sistema ni bila naklonjena; ta bi lahko ob vključitvi večjega števila delojemalcev v proces odločanja v temeljih zamajala obstoječi ekonomski in politični sistem.⁷⁸

Soglasje k besedilu Blejskega sporazuma, ki sta ga Anton Korošec in ministrski predsednik javnosti predstavila 11. julija 1927 na Bledu, so zaupniki Slovenske ljudske stranke podali 3. julija 1927.⁷⁹ Glede na opisan razvoj dogodkov lahko sklepamo, da sta Anton Korošec in Velimir Vukičević temeljna vprašanja v zvezi s sporazumom reševala junija 1927. Njegova sklenitev je postala možna šele po umiritvi odnosov v Narodni radikalni stranki,⁸⁰ čas objave sporazuma pa je ustrezal tudi predstavnikom Slovenske ljudske stranke, saj so po zamenjavi velikega župana v mariborski oblasti februarja 1927 dosegli razpust občinskega sveta v mestni občini Celje in razpis občinskih volitev za 19. junij 1927.⁸¹

⁷⁵ Ko je vlada na podlagi Finančnega zakona za leto 1927/1928 (in 44. člena vidovdanske ustave) 9. junija 1927 izdala uredbo o sestavi gospodarskega sveta kot posvetovalnega telesa pri ministrstvu za trgovino, je svojega predstavnika vanj imenovala tudi Zadržna zveza pod predsedstvom Antona Korošča, člani Vukičevićeve in Koroščeve vlade pa so leta 1928 razpravljali o ustanovitvi gospodarskega sveta v okviru ministrstva za finance. Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, št. 45/26. 4. 1927, str. 277, Finančni zakon za leto 1927/1928; Slovenec, 10. 6. 1927, str. 1, Uredba o sestavi gospodarskega sveta; Slovenec, 9. 2. 1926, str. 1, Proračunski govor dr. Antona Korošča; Slovenec, 3. 11. 1926, str. 1, Izjava dr. Korošča; Slovenec, 2. 8. 1927, str. 1-2, Znamenit (programatični) govor dr. Korošča v Kranju; Slovenec, 9. 9. 1927, str. 1, Ljubljana je govorila - govor dr. Korošča; Slovenec, 12. 5. 1928, str. 1, Seja ministrskega sveta; Slovenski narod, 9. 10. 1928, str. 1, Važna seja finančnega odbora.

⁷⁶ Slovenec, 20. 8. 1927, str. 2, Andrej Gosar, Gospodarska kriza in parlament; Andrej Gosar: Načrt političnega programa. V: Socialna misel, 1922, str. 185-189.

⁷⁷ Slovenec, 9. 11. 1928, str. 1, Ministrski predsednik je pozval zastopnike gospodarstva iz cele države.

⁷⁸ Veljko Mratović, Nikola Filipović, Smiljko Sokol: Ustavno pravo i političke institucije. Zagreb 1986, str. 368.

⁷⁹ Slovenec, 13. 8. 1927, str. 1, Dr. Korošec o takozvanem blejskem paktu.

⁸⁰ Jutro, 15. 6. 1927, str. 1, Prelom med Vukičevićem in radikali; Jutro, 16. 6. 1927, str. 1, Glavni udarec proti NRS; Slovenec, 19. 6. 1927, str. 1, Radikalna stranka v kritičnem položaju; Slovenec, 23. 6. 1927, str. 1, Napor glavnega odbora NRS za združenje vseh radikalov; Slovenec, 25. 6. 1927, str. 1, Radikalni centum z vlado proti pašičevcem; Jutro, 7. 7. 1927, str. 1, Pašičevci na umiku; Slovenec, 8. 7. 1927, str. 1, Pašičevci so doigrali?; Jutro, 8. 7. 1927, str. 1, Vlada zahteva kapitalizacijo pašičevcev.

⁸¹ Arhiv Republike Slovenije, fond Gregor Žerjav (AS 1655), Pismo Ivana Kreka, 9. 7. 1927; Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, št. 62/1927, str. 399-400, Kandidatne liste za občinske volitve v Celju dne 19. junija 1927; Slovenec, 21. 6. 1927, str. 1, Zmaga združenih strank v Celju; Jutro, 21. 6. 1927, str. 2, Občinske volitve v Celju; Jutro, 9. 7. 1927, str. 1, Občinske volitve v Ljubljani; Jurij Perovšek: Celje in politične razmere v jugoslovanski državi v letih 1918-1941. V: Iz zgodovine Celja 1918-1941, Celje 2001, str. 39; Tone Kregar: Upravni razvoj Celja v letih 1918-1941. Prav tam, str. 60.

Z izjemo polemik med različnimi skupinami v Narodni radikalni stranki, ki so bile bolj ali manj naklonjene sodelovanju s Slovensko ljudsko stranko, Blejski sporazum v širšem jugoslovanskem političnem prostoru ni izzval tolikšnega odmeva kot pri slovenskih političnih strankah.⁸² Podpis Blejskega sporazuma je bil v Sloveniji negativno ovrednoten zlasti zaradi predvolilne kampanje pred skupščinskimi volitvami leta 1927,⁸³ vendar Slovenski ljudski stranki zaradi kratkega časovnega razdobja od objave podpisa do parlamentarnih volitev ni povzročil politične škode - tudi po skupščinskih volitvah leta 1927 je ohranila 20 poslanskih mandatov v Narodni skupščini.⁸⁴ Uredniki slovenskih političnih časnikov so s številnimi komentarji sporazuma deloma blažili običajni poletni izpad političnih vesti, glavni razlog za njegovo veliko odmevnost pa je bila novica, da je vodstvo Slovenske ljudske stranke v okviru delovnega programa vlade kot nadomestilo za splošno zakonodajno avtonomijo Slovenije doseglo le pristanek vlade na dopolnila k Zakonu o oblastni in sreski samoupravi iz leta 1922 (o povečanju zakonodajnih in finančnih pristojnosti oblastnih samouprav), ki je soustvarjal centralistično upravno ureditev.⁸⁵

S sklenitvijo Blejskega sporazuma je dobila Slovenska ljudska stranka možnosti širokega uresničevanja oblastne samouprave v Sloveniji. Čeprav se je njeno vodstvo zavedalo, da bi utegnila objava novice o sklenitvi sporazuma povzročiti negativen učinek na volivce pred skupščinskimi volitvami, priložnosti za tesno sodelovanje z vlado ni želelo zamuditi, saj je le-to predstavljalo uresničitev političnih usmeritev, ki so jim sledili v stranki po sklenitvi sporazuma Pašič - Radić.⁸⁶ Po političnih spremembah v državi julija 1925 je sledilo politiki, ki je zahtevala hkratno prizadevanje za ohranitev avtonomistične identitete stranke v sferi (centralističnih) političnih interesov vlade. Opisan razvoj politike Slovenske ljudske stranke so politični nasprotniki povzeli kot nenačelno, *dvojno politiko* Antona Korošca v Beogradu in Ljubljani,⁸⁷ govorili so o programskem popuščanju v zahtevi po reviziji vidovdan-

⁸² Slovenski narod, 10. 7. 1927, str. 1, Kapitulacija in likvidacija SLS; Jutro, 12. 7. 1927, str. 1, "Pakt prijateljstva" med Vukičevićem in klerikalci; Strah pred volitvami; Slovenski narod, 12. 7. 1927, str. 1, Presenečeni in razočarani slovenski radikali; Sporazum med SLS in g. Vukičevićem; Jutro, 12. 7. 1927, str. 2, Odmevi pakta med Korošcem in Vukičevićem; Jutro, 13. 7. 1927, str. 1, Beograjski odmevi blejskega pakta; Delavska politika, 13. 7. 1927, str. 1, SLS ekspozitura NRS; Kmetški list, 13. 7. 1927, str. 4, Popolna kapitulacija dr. Korošca; Slovenec, 14. 7. 1927, str. 1, Sporazum med Vukičevićem in Korošcem velik državni akt; Slovenski narod, 16. 7. 1927, str. 1, Vedno ostrejši odpor proti blejskemu paktu; Kmetški list, 20. 7. 1927, str. 2, Pokvarjena gospoda; Kmetški list, 27. 7. 1927, str. 1, Slaba kupčija; Kmetški list, 3. 8. 1927, str. 2, Vukičević-Koroščeva zveza; Svetozar Pribičević: Diktatura kralja Aleksandra. Zagreb 1990, str. 49-52; Milan Stojadinović: Ni rat ni pakt. Rijeka 1970, str. 248-252.

⁸³ Jutro, 6. 7. 1927, str. 2, "Mi sami in samo mi"; Kmetški list, 13. 7. 1927, str. 1-2, Ivan Pucelj, Programatični volilni govor dr. A. Korošca; Jutro, 9. 7. 1927, str. 2, Definitivna kapitulacija g. Korošca pred državnim in narodnim edinstvom; France Filipič: Anton Korošec in marksisti. V: Prispevki za novejšo zgodovino, 1991, št. 1, str. 87; Jovanović, Politički sukobi, str. 216-217; Stiplošek, Slovenski parlamentarizem, str. 174.

⁸⁴ O tem piše Mikuž, Slovenci v stari Jugoslaviji, str. 358-359; Janko Prunk: Slovenski narodni vzpon: narodna politika 1768-1992. Ljubljana 1992, (dalje Prunk, Slovenski narodni vzpon) str. 252; Stiplošek, Slovenski parlamentarizem, str. 174.

⁸⁵ Slovenec, 15. 7. 1927, str. 1, Negativna in pozitivna politika; Slovenec, 17. 8. 1927, str. 1, Velepomembne izjave g. Vukičevića; Jutro, 17. 8. 1927, str. 1, Blejski pakt je le pristanek SLS na Vukičevićev program.

⁸⁶ Slovenec, 2. 8. 1927, str. 1-2, Znamenit (programatični) govor dr. Korošca v Kranju.

⁸⁷ Jutro, 6. 8. 1927, str. 2, Klerikalna politična morala ali SLS v Beogradu; Kmetški list, 28. 9. 1927, str. 1, Dr. Korošec - srbijanski radikal!; Jutro, 24. 7. 1928, str. 2, V Beogradu belo, v Sloveniji črno; Kmetški list, 25. 7. 1928, str. 2-3, Igor Rosina, Avtonomija Slovenije in SLS; Jutro, 17. 11.

ske ustave ter o vsebinski izpraznjenosti avtonomističnega programa.⁸⁸ Na vodstvo Slovenske ljudske stranke je padel očitek o izdaji slovenskega naroda, s čimer so kritiki želeli opozoriti na neuspešnost strankinega delovanja, ki se je na temelju katoliškega kulturnega in avtonomističnega državnopravnega programa predstavljala kot politična zastopnica slovenskega naroda v jugoslovanski državi.

Politični nasprotniki Slovenske ljudske stranke - predstavnice slovenskega političnega katolicizma - so v zvezi z Blejskim sporazumom pogosto opozarjali na moralno nevzdržnost sklenjenega sporazuma, vendar je Katoliška cerkev politiko opredeljevala kot avtonomen instrument za upravljanje države, zato do sklepanja sporazumov med katoliškimi in idejno nasprotnimi političnimi strankami ni imela zaдржkov.⁸⁹ Tudi ocene nekaterih zgodovinarjev o oportunistični politiki Slovenske ljudske stranke v povezavi s sklenitvijo Blejskega sporazuma kažejo na neupoštevanje objektivnih političnih okoliščin.⁹⁰ Vodstvo Slovenske ljudske stranke je sprejemalo politično prilagajanje kot del legitimne politične prakse, če je le-to prispevalo k uresničitvi ljudske na stanovski podlagi organizirane katoliške države.⁹¹ Zaradi naraščajočih zunanjepolitičnih trenj med državami v jugovzhodni Evropi in kraljevih prizadevanj za oslabitev moči največjih parlamentarnih strank v času vlad Nikole Uzunovića je bilo aktivno delovanje za dosego revizije ustave, ki je predstavljalo bistvo njenega političnega delovanja do sklenitve sporazuma Pašić - Radić leta 1925, politično iracionalno. Vodstvo Slovenske ljudske stranke se je na spremembe v razvoju večstrankarskega sistema v Kraljevini SHS odzvalo s taktičnim približevanjem Narodni radikalni stranki, s čimer si je zagotovilo mesto v procesu državnega odločanja. Ohranilo ga je lahko ob primerljivem volilnem rezultatu glede na parlamentarne volitve leta 1923 in 1925, zato je z delovanjem za dosego večjih pristojnosti oblastnih samouprav in s poudarjeno državotvorno držo tudi poslednjo

1928, str. 2, Dvolična vloga dr. Korošca in njegove stranke; Jutro, 27. 12. 1928, str. 1, V Beogradu centralisti, na Hrvatskem avtonomisti; Jutro, 28. 12. 1928, str. 1, Janov obraz klerikalne politike - Svetozar Pribičević o klerikalnih revizionističnih projektih; Jurij Perovšek: Blejski sporazum. V: Slovenska kronika XX. stoletja 1900-1941. Ljubljana 1997, str. 324; Janko Prunk: Politični profil in delo dr. Antona Korošca v prvi Jugoslaviji. V: Prispevki za novejšo zgodovino, 1991, št. 1, str. 38.

⁸⁸ Slovenski književnik leve katoliške usmeritve in pristaš mladinskega križarskega gibanja Božo Vodušek je v razmišljanju o etiki in politični miselnosti Slovencev podvomil v iskrenost slovenskega avtonomističnega stališa z utemeljitvijo, da je v svojem jedru nagnjeno k sklepanju političnih kompromisov, zato je obsodil sklenitev Blejskega sporazuma. Božo Vodušek: Etika in politična miselnost Slovencev. V: Križ na gori, 1926-1927, št. 6-7, str. 105; Lojze Ude: Značilnost zadnjega volilnega boja in današnji notranjepolitični položaj v svitu borbe za samostojno združeno Slovenijo. V: Mladina, 1927-1928, št. 1, str. 20; isti, Revizija ustave. V: Svobodna mladina, 1928, št. 6-7, str. 133-134; Slovenec, 18. 8. 1927, str. 1, Slovenski centrum; Slovenec, 23. 8. 1927, str. 1, Važen programatičen govor dr. Korošca v Ptuj.

⁸⁹ Die Zerrüttung der zwischenvölkischen Beziehungen Rundschreiben Papst Pius XI. vom 23. Dezember 1922 Ubi Arcano. V: Mensch und Gemeinschaft in Christlicher Schau. Dokumente. Freiburg 1945, str. 709, 716-717 in 736.

⁹⁰ Mikuž, Slovenci v stari Jugoslaviji, str. 358-359; Zečević, Na zgodovinski prelomnici, str. 208; Prunk, Slovenski narodni vzpon, str. 252; Stiplovšek, Slovenski parlamentarizem, str. 174.

⁹¹ Janko Kralj je leta 1922 v okviru debate o oblikovanju podrobnega programa SLS v katoliškem mesečniku *Socialna misel* med drugim zapisal: "*Naprej k ljudski državi in k novemu socialnemu redu! Bij in spremljaj, podiraj in gradi! V vseh položajih, na vseh vijugastih cestah, ki jih mora hoditi politična stranka, v opoziciji in na vladi, v koalicijah z meščanskimi ali z marksističnimi skupinami, pri delu za samopomoč, v vojni in miru, naj stane žrtev ali ne, vedno in povsod je pred nami glavni cilj: ljudska država, odločujoči vpliv delovnih stanov, novi družbeni red. Vsaka koalicija in vsaka opozicija je dobra le, če je korak naprej v sistematičnem prodiranju.*" Janko Kralj: Program in taktika ljudske stranke. V: *Socialna misel*, 1922, str. 14; Glej tudi: Nekaj osnovnih misli o državi. V: Križ na gori, 1925-1926, št. 5-6, str. 89.

volilno kampanjo v dvajsetih letih prejšnjega stoletja izvedlo na podlagi avtonomiističnega državnopravnega programa;⁹² Anton Korošec je stališče o odločilnem pomenu trdnih idejnih izhodišč Slovenske ljudske stranke na predvolilnem shodu 31. julija 1927 v Kranju povzel v besedah: "*Naša moč je v idejah.*"⁹³

Mateja Ratej

THE POLICY OF THE SLOVENE PEOPLE'S PARTY PRIOR TO THE BLED AGREEMENT IN 1927

S u m m a r y

Anton Korošec, leader of the Slovene People's Party, and Velimir Vukičević (National Radical Party) began an open political cooperation after the conclusion of the Pašić-Radić agreement in July 1925. Although their political alliance was fully implemented with the conclusion of the so-called Bled Agreement on 11 July 1927, a high degree of confidence between the Slovene People's Party and the National Radical Party had been evident even before that. On 16 June 1927 Anton Korošec travelled to Bulgaria which played an important role in the Yugoslav vision of the development of international relations in South-eastern Europe. The two countries had been on the brink of armed conflict in 1925 and 1926. However, the conclusion of the Tirana Pact between the Kingdom of Italy and Albania in November 1926 again made relevant the Yugoslav plans for the formation of the Balkan Pact, a defence alliance against Italian political interests in the Balkans. The question on the significance of the visit by Anton Korošec in Sofia, in June 1927, is connected with his appointment as Minister of Internal Affairs in February 1928 and, at the same time, with the contents of the Bled Agreement. The fact that the leadership of the Slovene People's Party had abandoned its oppositional political attitude by mid-June 1927 suggests that, at the time, Anton Korošec and Velimir Vukičević were already resolving fundamental issues regarding the Agreement. The conclusion of the Bled agreement gave the Slovene People's Party opportunities for a wide implementation of self-government in Slovenia. In compensation for a renunciation of general legislative autonomy in Slovenia, the Party obtained the government's approval of the amendments to the 1922 Local Self-Government Act. Due to growing political tensions between the South-eastern European countries and the king's efforts to weaken the major parliamentary parties under the governments of Nikola Uzunović, the active cooperation to achieve a revision of the Constitution, which was the key objective of the Slovene People's Party prior to the Pašić-Radić agreement in 1925, was politically irrational. The leadership responded to the changes in the development of the multi-party system in the Kingdom of the SCS with a tactical rapprochement with the National Radical Party, thereby securing a place in the national decision making process. As this could be preserved by achieving election results comparable with the 1923 and 1925 parliamentary elections, the leadership, in order to secure greater competence of local self-governments, carried out the last electoral campaign in the 1920's on the basis of an autonomist statutory programme and an accentuated State making attitude.

⁹² Slovenec, 14. 7. 1927, str. 1, Pod vedno isto zastavo; Slovenec, 21. 7. 1927, str. 2, Važen govor Velje Vukičevića; Slovenski gospodar, 21. 7. 1927, str. 1, Ivan Vesenjaj, Odkrito in odločno naprej!; Slovenec, 2. 8. 1927, str. 1-2, Znamenit (programatični) govor dr. Korošca v Kranju; Slovenec, 31. 8. 1927, str. 2, Govor dr. Antona Korošca v Mariboru; Slovenec, 6. 9. 1927, str. 1, Sijajno uspeli shodi dr. Korošca v Moravčah, Kamniku in Škofji Loki; Slovenski gospodar, 8. 9. 1927, str. 3, Ivan Vesenjaj, Prosim odgovora!; Slovenski gospodar, 5. 1. 1928, str. 1, Josip Hohnjec: O Slovenskem gospodarju; Slovenskim volivcem za 11. september 1927. Ljubljana 1927, str. 51 in 58.

⁹³ Slovenec, 2. 8. 1927, str. 1-2, Znamenit (programatični) govor dr. Korošca v Kranju.